

Il suandant text explitgescha cun blera fantasia, pertge ch'ils *Smarties* han num *Smarties*.

1 **Pertge gustan tut ils *Smarties* (medem) delizius danor ils cotschens?**

2 *Cunzunt sch'ins tschitscha els (empruvai ina giada), han els il gust da fier-chaval da*
3 *ruina (u uschia).*

4 Pli baud, curt avant il davos temp da glatsch, eri anc usità en Norvegia ch'ils umens
5 coluravan ils dents e las unglas da la detta e dals pes cun algas blauas per ir a la
6 tschertga d'ina marusa. Plinavant eri er normal da quest temp che muntaneras da fin
7 milli chauras alpinas ollandaisas viandavan tras las valladas muntagnardas da
8 l'Europa. La vivonda principala da questas chauras, ch'èn deplorablain svanidas
9 oz, eran giomers da mistgel ch'ellas tschertgavan sin lur turas lungas en il territori
10 alpin.

11 Characteristic per quests giomers da mistgel era lur resistenza fenomenala a la
12 fradaglia, ina qualitat insolita per giomers. Uschia pudevan els survivor facilmain ils
13 envierns temprads avant ils temps da glatsch. (Cuntrari als dirs envierns suenter ils
14 temps da glatsch eran ils envierns avant ils temps da glatsch miaivels e main fraids,
15 els cuzzavan dentant pli ditg. In enviern pudeva durar bel e bain dus enfin trais onns).
16 Auter ch'ils giomers enconuschents a nus, n'avevan ils giomers da mistgel ultra da
17 quai era naginas zangas per sa proteger da lur inimis. Lur suletta protecziun encunter
18 attatgaders era, ch'els eran abels da trair en tut lur membra sco ina tartaruga e ch'els
19 vegnivan uschia scumbigliads cun crappels. Per cletg eran blers animals da quest
20 temp tschorvs per colurs, uschiglio fissan ils giomers vegnids scuvrids fitg spert
21 pervia da la colur cotschna da lur cuirass. Ils problems han entschet, cura che las
22 chauras alpinas ollandaisas han emprendì a differenziar colurs. Quest'abilitad han
23 ellas sviluppà a travers bleras generaziuns per sa proteger ad uras dad evlas-
24 papagagl. Grazia a questa nova abilitad èsi alura stà fitg simpel per ellas da chattar ils
25 giomers cotschens en il mistgel verd e d'als magliar. Quest'avantatg evoluziunar da
26 las chauras alpinas ollandaisas ha bunamain manà a l'extirpaziun dals giomers da
27 mistgel.

28 Per sa proteger meglier da las chauras alpinas ollandaisas magliadrunas, èn ils
29 giomers da mistgel sa rendids adina dapli giu en la planira. Per consequenza è la
30 chaura alpina ollandaisa sa derasada pli fitg. En la planira han ils giomers chattà novs
31 zups per sa proteger da las chauras. Els restavan en vischinanza da colonias da verms
32 sulfurics, ils quals starmantavan lur inimis cun lur tuffien. Questa tactica ha lubì als
33 giomers da survivor e las chauras alpinas ollandaisas èn sa retratgas durant ils
34 proxims onns en lur lieu da viver d'origin, las Alps ollandaisas, nua ch'ellas han puspè
35 cumenzà a sa nutrir cunzunt da barba-crap e scorsa allucinogena, enfin ch'ellas èn

36 svanidas. Davart la raschun da la mort da quests animals vegn sa dispartida enfin oz.
 37 Scenziads crajan però ch'i dettia in connex direct cun l'exploitaziun da las Alps
 38 ollandaisas per bajegiar rempars. Ma quai è in'otra istorgia...

39 Ils giomers da mistgel da lur vart èn dentant vegnids admirads per lur capaciad da
 40 s'adattar e per lur intelligenza, uschia ch'ils
 41 scenziads als han numnads *Smarties*.
 42 Senza inimis natirals èn els sa
 43 multiplitgads ordvart spert, uschia ch'els
 44 èn daventads ina mulesta. In conditer
 45 perdet ha dentant fatg ina scuverta fitg
 46 interessanta che ha schlià il problem e ch'è
 47 sa mussada sco buna fatschenta: Pervia
 48 d'ina mancanza d'in encim n'èn ils
 49 giomers da mistgel betg abels da chalar
 50 da magliar tschigulatta enfin ch'i na dat
 51 nagina pli. (In fenomen ch'ins observa dal
 52 reminent en furma flaivla era tar intgins
 53 umans. I funcziuna en cas er cun chips.
 54 Empruvai!) Sch'ils giomers da mistgel
 55 pon damai tiers tschigulatta, maglian els
 56 uschè bler ch'els crappan la finala (Ils
 57 giomers consistan numnadamain da
 58 passa 85% magun. Sche quel è plain, na

59 lavuran ils organs betg pli). Il conditer inschignus ha damai surpavlà ils giomers cun
 60 tschigulatta ed als ha vendì suenter en stgatlinas da chartun radundas en sia butia.
 61 Grazia al gust unic da tschigulatta e cuirass da ruina èn els daventads in hit. En il
 62 decurs dal temp èn ils giomers vegnids adina pli rars ed ins ha entschet ad agiuntar
 63 lentinas da tschigulatta cun autras colurs che n'avevan betg pli il gust original.
 64 Quant gronda che la part da giomers natirals en furma da lentinas è oz en la
 65 producziun industriala da products da tschigulatta e quant bler ch'i vegn cugliunà cun
 66 aroma da zulper artificial, n'è betg cler. En mintga cas sun jau, l'autur dal text, da l'avis
 67 ch'ils *Smarties* blaus gustian il meglier...

(tenor in text da Marc Menz or dal cudesch 'Pertge han bananas adina il numer 1?', Uniun Rumantsch Grischun, 2021)